

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології та соціології

Дипломна робота магістра

з теми: **“ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПЕРЕХІДНОМУ СУСПІЛЬСТВІ”**

Виконала: студентка 2 курсу
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові
науки. Спеціальності 052 Політологія
Лемешко Тетяна Василівна

Керівник: Вонсович С. Г., доктор
політичних наук, доцент
Рецензент:

Кам'янець-Подільський
2018

Зміст

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	7
1.1 Проблема політичних технологій у політичній думці.....	7
1.2 Основні види політичних технологій: сутність, структура, функції і роль у суспільстві.....	14
1.3 Особливості застосування політичних технологій.....	28
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПОЛІТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕХІДНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	39
2.1 Оптимізація системи політичних технологій у перехідному суспільстві.....	39
2.2 Особливості функціонування системи політичних технологій в умовах демократії.....	53
2.3 Шляхи підвищення ефективності політичних технологій у сучасних умовах.....	67
Висновки.....	78
Список використаних джерел та літератури.....	83

ВСТУП

Сучасне людство перебуває в стадії фундаментальної трансформації, пов'язаної з переходом від індустріального до постіндустріального, інформаційного суспільства.

Транзитивність стає ознакою сучасної епохи. Найбільшою мірою складність цього переходу властива суспільствам, що почали складний, тривалий шлях соціально-політичних перетворень від авторитарного до демократичного режиму.

У стадії переходу перебуває і сучасне українське суспільство, в якому, з одного боку, відбуваються процеси зародження основ інформаційного суспільства, а з іншого, – на зміну авторитарному режимові приходить демократичний політичний режим. На цьому шляху воно стикається з комплексом різноманітних економічних, соціальних, політичних, культурних проблем. Однією з найбільш актуальних проблем розвитку політичної системи України є розробка та впровадження нових політичних технологій.

Природа перехідного суспільства вимагає не механічного запозичення політичних технологій, розроблених у сучасному демократичному соціумі, або їх адаптації до національних, культурно-історичних особливостей нашого суспільства, а вироблення специфічної системи політичних технологій. Ефективність і результати здійснення соціально-політичних реформ багато в чому безпосередньо залежать від вирішення цього теоретичного і практичного завдання.

Загострення суперечності між об'єктивною необхідністю підвищення ефективності політичної технологізації і низькою ефективністю реалізації в практиці наявних технологічних підходів у транзитивному українському суспільстві. Необхідність формування цілісної системи політичних технологій транзитивного суспільства і підвищення ефективності її функціонування, необхідність розробки і впровадження в практику нових політичних технологій, спроможних інтенсифікувати процеси демократичних перетворень в Україні

зумовили вибір теми дипломної роботи .

Метою роботи є дослідження політичних технологій і особливостей їх застосування у перехідному суспільстві.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати розвиток наукових уявлень щодо політичних технологій;
- розкрити зміст понять “політичні технології”, “перехідне суспільство”, “ефективність політичних технологій” та розглянути основні теоретичні підходи щодо їхнього визначення;
- дослідити особливості застосування політичних технологій у перехідний період;
- проаналізувати сутність, специфіку, основні різновиди і сфери реалізації політичних технологій;
- розкрити основні види політичних технологій, їх структуру, функції, місце і роль у сучасному суспільстві;
- окреслити особливості застосування політичних технологій у перехідному суспільстві.

Об'єкт дослідження – політичні технології та їхня реалізація у політичній сфері.

Предмет дослідження – політичні технології перехідного суспільства, тобто суспільства, що перебуває в процесі складних соціально-політичних перетворень.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс взаємодоповнюючих методів:

- загальнонаукові методи, що дали змогу розкрити динаміку застосування політичних технологій у перехідних суспільствах;
- системно – аналітичні методи, які дозволили виявити структуру і функції політичних технологій, визначити істотні фактори впливу соціально-

політичного середовища на політичні технології і зворотний вплив політичних технологій на політичні процеси;

- метод аналізу, сутність якого полягає у аналізі об'єкта дослідження з метою одержання узагальнених теоретико-методологічних результатів;

- історичний метод, за допомогою якого досліджено особливості застосування політичних технологій в динаміці їх виникнення та становлення;

- порівняльний метод, за допомогою якого здійснювалося порівняння різних видів політичних технологій, а також для виявлення особливостей їх застосування у перехідному суспільстві, зокрема в Україні.

Елементи наукової новизни полягають у тому що:

- в роботі розглянуто особливості використання політичних технологій у перехідному суспільстві;

- на основі системного підходу проаналізовані сутність, специфіка, основні різновиди і сфера реалізації політичних технологій;

- виявлено взаємозалежність між типом суспільства і комплексом властивих йому політичних технологій, форми яких змінюються разом з еволюцією суспільства та його інститутів;

- проаналізовано технології маніпулювання, впливу і панування, роль політичного міфу в управлінській діяльності;

- визначено основні тенденції розвитку системи політичних технологій в перехідних умовах.

Практичне значення отриманих результатів. У роботі зосереджено увагу на питаннях, які недостатньо враховуються при використанні політичних технологій у перехідних суспільствах. Досліджувана проблема має практичне значення для організації і проведення виборчих кампаній різних рівнів, при організації системи зв'язків із громадськістю між органами державної влади, політичними партіями і соціумом.

Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці студентами практичних та семінарських занять з політичних дисциплін, технологій політичного процесу, теорії держави і права, практичної

політології, PR - теорії і практики проведення виборчих кампаній.

Джерельна база. У контексті досліджуваної теми використовувалися фундаментальні роботи і публікації як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, які займаються проблематикою у сфері політичних технологій.

У переліку літератури, спеціально присвяченій проблематиці політичних технологій, слід відзначити такі дослідження таких авторів: Аронсон Е. [5] Бойко О.Д. [8]; Варій М.Й. [12]; Видрін Д.І. [15]; Дятченко Л.Я.[26]; Кара-Мурза С.Г.[35]; Климанська Л.Д., [38]; Кіянка І.Б. [37]; Кочубей Л.О. [42]; Князев В.М.[39]; Кудінов О.П. [43]; Максимов О.О. [51]; Матвієнко В.Я.[54]; Патрушев В.І.[62]; Петров О.В. [63]; Почепцов Г.М. [72]; Римаренко С. Ю. [74]; Сурмін Ю.П.[83] та ін.

Апробація результатів дипломної роботи. Результати дослідження були апробовані у виступах автора на студентській науково-практичній конференції (квітень 2017 р.), на круглому столі «Політична освіта очима студентів» (Кам'янець – Подільський, березень, 2017) , а також під час проходження практики, зокрема у процесі читання лекцій і проведення семінарських занять із технологій політичних процесів та практичної політології на 3 і 4 курсах політологів історичного факультету.

Публікації на тему магістерської дипломної роботи. Результати дипломної роботи у вигляді статті подані до друку у збірник студентських наукових робіт “Політія”.

Структура дипломної роботи зумовлена метою і завданнями даного дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг дипломної роботи складає 91 сторінку. З них обсяг основного тексту - 82 сторінки, список використаної літератури включає 100 найменувань.

ВИСНОВКИ

Демократизація політичної системи створюють більш сприятливі умови для ефективного використання соціальних і політичних технологій у транзитивному суспільстві, сприяють звуженню сфери дії технологій авторитарного типу і розширюють простір використання технологій демократичного типу.

Динаміка політичного реформування поствавторитарного транзитивного суспільства безпосередньо залежить від ефективності діяльності держави, яка у свою чергу визначається рівнем оволодіння і використання суб'єктами управління інноваційними і антикризовими технологіями.

До найбільш важливих і актуальних політичних технологій, що стимулюють процеси демократизації транзитивного суспільства, необхідно віднести технології антикризового менеджменту, соціально-політичного реформування, реалізації і захисту прав людини, а також інформаційні технології. Тому одним з найважливіших завдань удосконалення механізмів політичного управління України, з метою поглиблення процесів демократизації, є активне впровадження їх у практику.

Технології реформування суспільства відіграють ключову роль у його трансформації, вони сприяють скороченню термінів і інтенсифікації темпів реалізації реформ, зниженню негативних наслідків. Технології захисту прав людини впливають на суб'єктивний фактор суспільства, мобілізують людський капітал, розвивають позитивну мотивацію в соціально-перетворюючій діяльності, сприяють зниженню соціальної напруженості й врегулюванню політичних конфліктів.

Процеси трансформації соціальної, політичної, культурної і науково-технічної сфер суспільства стимулюють пошуки нових технологій соціального і політичного управління, адекватних новим умовам. Можна зробити такі висновки:

1. Основні теоретико-методологічні засади розробки політичних технологій були закладені класиками соціально-політичної думки ще в індустріальну епоху. У XXI ст. проблеми політичних технологій досліджувались теоретиками постмодернізму і ці дослідження не припиняються дотепер.

Формування індустріального суспільства, ускладнення його структури обумовило потребу в активній розробці теоретико-методологічних засад політичних технологій, пошуку оптимальної моделі системи соціально-політичного управління. Технократизм, який був панівним умонастроєм індустріальної епохи, став головною причиною зростання рівня технологізації політичної сфери.

Перехід індустріального суспільства до нової стадії розвитку, формування постіндустріального суспільства стали вирішальним фактором радикальної трансформації уявлень не тільки про роль, значення і функції соціальних і політичних технологій, а й про їх сутність. Політичні технології набули нових, не властивих їм до цього якостей, таких як гнучкість, різноманіття форм, а також нового – інформаційно-комунікативного характеру.

2. Соціальні і політичні технології відіграють провідну роль у системі управління суспільством і процесами, що відбуваються в ньому, вони мають системну природу, визначають суспільну організацію, характеризуються структурно-функціональним змістом. Кожному типу суспільства властива своя система соціальних і політичних технологій, яка еволюціонує разом із суспільством і політичним режимом.

Сутність політичних технологій визначається сферою їх застосування, вони є особливим типом соціальних технологій, реалізованих у сфері політики, а їх специфіка обумовлена типом політичного режиму.

3. Головною особливістю системи політичних технологій транзитивного суспільства є формування симбіотичного комплексу, компонентами якого є постмодерні комунікативні технології, технології формальної демократії і ті

технології, що виникли в системі авторитарного управління суспільства індустріальної епохи.

Технології, які використовуються в практиці політичного управління в Україні, більшою мірою відповідають природі авторитарного й індустріального суспільства, що свідчить про явне відставання України від сучасного інформаційного, демократичного, плюралістичного суспільства. Суспільство транзитивного типу не має позатехнологічних шляхів подолання соціально-економічної і політичної кризи і наближення до ідеалу демократії. У цілому модернізація політичних технологій транзитивного суспільства, завдяки їх оптимізації й інформатизації, здатна позитивно вплинути на якість, ефективність і результати політичного управління і сприяти його демократизації.

Однак процес розвитку системи політичного управління України і його оптимізація, за допомогою використання сучасних політичних технологій, має два вектори – «змістовний» і «формальний». Упровадження технологій демократії у практику політичного управління здатне призвести до істотного руху українського соціуму в напрямку встановлення правового режиму і зміцнення демократичних інститутів. Формальне впровадження сучасних технологій до практики соціально-політичного і державного управління України здатне сприяти встановленню режиму «формальної», або «керованої», демократії, тобто формуванню маніпулятивістської системи управління, далекої від принципів істинного народоправства.

4. Процес технологізації системи політичного управління в умовах транзитивного суспільства породжує низку проблем. Однією з найбільш важливих є проблема адекватності соціально-технологічного інструментарію розв'язуванню соціально-політичним проблемам. Не менш важливою є проблема відповідності змісту політичних технологій і форм їх використання моральним нормам і принципам гуманізму. Сутність першої проблеми полягає в суперечності між необхідністю динамічного оновлення соціальних і

політичних технологій і сталими технологічними традиціями управління, менталітетом, рівнем технологічної культури і знань суб'єкта управління.

Сутність проблеми відповідності змісту політичних технологій і форм їх використання моральним нормам і принципам гуманізму полягає в суперечності між поставленою метою і вибором засобів для її досягнення. У транзитивному суспільстві не виключена можливість у край цинічних форм вирішення цієї проблеми, у тому числі і згідно з головним принципом єзуїтів – «мета виправдує засоби». Найважливішою функцією соціальних і політичних технологій є встановлення балансу між суспільством і індивідумом, суспільним благом і індивідуальними прагненнями, тому питання стосовно вибору необхідної міри насильства або примусу для збереження цієї тимчасової рівноваги в будь-якому суспільстві залишається відкритим.

У транзитивному суспільстві орієнтація на моральні норми під час використання політичних технологій є однією з найбільш актуальних. Крім того, у транзитивному суспільстві залишається відкритим і питання щодо мети і завдань реформ. Найчастіше вони камуфлюються або приховуються за абстрактною, а тому малозрозумілою для більшості громадян формою, як, наприклад, «багатовекторність (інтеграція в Європу)», «формування демократичного режиму», «зміцнення інститутів ринкової економіки» тощо. Однак Людина, Громадянин, Особистість досить часто опиняються поза увагою реформаторів. Позагуманність або антигуманність соціально-політичних перетворень виправдовується прагненням реформаторів вивести країну у фарватер глобальних процесів демократизації, збудувати сучасні інститути ринку і конкурентну економіку.

Технології демократії самі по собі не можуть бути гарантією життєздатності і стійкості демократичного режиму, вони є лише інструментом соціально-політичного реформування, який є ефективним і корисним лише у випадку, якщо він використовується заради гуманної загальнозначущої мети. Таким чином, не менш важливим фактором, який забезпечує ефективність використання політичних технологій і відповідність гідних засобів високій

меті, виступає рівень правосвідомості як суб'єктів управлінської діяльності, так і тих, на кого вона спрямована.

Розробка і впровадження ефективних технологій реалізації і захисту прав людини разом з формуванням демократичної, зрілої правосвідомості громадян, є першочерговими завданнями, вирішення яких істотно вплине на подальший розвиток демократичного суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Алдер Г. НЛП в действии. / Алдер Г. – СПб.: Изд-во «Питер», 2001. – 192 с.
2. Алдер Г. Технология НЛП. / Алдер Г. – СПб.: Изд-во «Питер», 2001. – 192 с.
3. Алдер Х. НЛП: Современные психотехнологии. / Алдер Г. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 160 с.
4. Арон Раймон. Демократия и тоталитаризм / Пер. с фр. Г.И. Семенова. – М.: Текст: Лит.-изд. студия "РИФ", 1993. — 301 с.
5. Аронсон Э., Пратканис Э.Р. Эпоха пропаганды: Механизмы убеждения, повседневное использование и злоупотребление. / Аронсон Э – СПб.: Прайм – Еврознак, 2003. – 384 с.
6. Бехтерев В.М. Внушение и толпа // Психология толпы: социальные и политические механизмы воздействия на массы. / Бехтерев В.М. – М.; СПб.: Изд-во ЭКСМО; Terra Fantastica, 2003. – 800 с.
7. Блуммер Г. Коллективное поведение / Д.Я. Райгородский (редактор-составитель) Психология масс. Хрестоматия. – Самара: Изд. дом «Бахрах», 1998. – 592 с.
8. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання: навч. посіб. / О.Д. Бойко. – К.: Академвидав, 2010. – 432 с.
9. Борисов Б.Л. Технологии рекламы и PR: Учеб. пособие./ Б.Л. Борисов– М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 624 с.
10. Браун Л. Имидж – ключ к успеху./ Браун Л. – СПб.:Питер-пресс, 1996.–284 с.
11. Бэндлер Р., Гриндер Д. Шаблоны гипнотических техник Милтона Эриксона с точки зрения НЛП: Пер. с англ. – Симферополь: «Реноме», 1998.– 208 с.
12. Варій М.Й. Політико-психологічні передвиборні та виборчі технології: Навчально-методичний посібник./ Варій М.Й. - К.: Ельга, 2003.- 400.

13. Введение в нейролингвистическое программирование/ Электронный ресурс // [Режим доступа].-<http://www.nlp.kiev.ua/books/intro.htm>
14. Видрін Д.І. Політика: історія, технологія, екзистенція./ Видрін Д.І. – К.: Либідь, 2001. – 432 с.
15. Выдрин Д.И. Очерки практической политологии. / Выдрин Д.И.– К.: Абрис, 1991. – 90 с.
16. Гаджиев К. С. Политическая наука: Учеб. пособие для студ. вузов. – 2-е изд. / Гаджиев К. С. – М.: Междунар. отношения, 1995. – 400 с.
17. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку / Ин-т «Открытое общество». / Гаджиев К. С. – М.: Изд. корпорация «Логос», 1997. – 544 с.
18. Графский В.Г. Государство и технократия. Ист.-критич. исслед./ Графский В.Г. – М.: Наука, 1981. – 289 с.
19. Гусаковский А. Классификатор черного PR (Исследование информационных спецопераций)/ Электронный ресурс // [Режим доступа] <http://sovetnik-pr.narod.ru/bleck-pr.htm>
20. Даль Р. О демократии / Пер. с англ. А.С. Богдановского; Под ред. О.А. Алякринского. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 208 с.
21. Дегтярев А.А. Основы политической теории. / Дегтярев А.А. – М.: Высш. шк., 1998. – 239 с.
22. Джабасов А.А. Политические технологии избирательных кампаний: Проблема категориального осмысления / Джабасов А.А. // Вестн. МГУ. Сер. 12. – М., 2000. – №2. – С. 56-62
23. Дилтс Р. Фокусы языка. Изменение убеждений с помощью НЛП./ Дилтс Р. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 320 с.
24. Добролюбов А.И. Государственная власть как техническая система: О трех великих социальных изобретениях./ Дилтс Р. – Мн.: Навука и тэхніка, 1995. – 239 с.
25. Доценко Е. Манипуляция: феномен, механизм, защита // Контроль сознания и методы подавления личности: Хрестоматия / Сост. К.В. Сельченков. – Мн.; М.: Харвест; ООО «Издательство АСТ», 2001. – 624 с.

26. Дятченко Л.Я. Социальные технологии в управлении общественными процессами./ Дятченко Л.Я. – Белгород: Центр социальных технологий, 1993. – 343 с.
27. Егорова-Гантман Е., Минтусов И. Имидж лидера // Политическое консультирование. – М.: Центр политического консультирования «Никколо М», 1999. – 471 с.
28. Жмыриков А.Н. Как победить на выборах: Психотехника эффективного проведения избират. кампании: Научно-практ. пособие / Науч. ред. А.А. Лыков. – Обнинск: Титул, 1995. – 128 с.
29. Иванов В.Н. Социальные технологии в современном мире./ Иванов В.Н. – М.: Славян. диалог, 1996. – 335 с.
30. Избирательные кампании: подготовка, организация и проведение. Метод. пособие / Ред.-сост. проф. В.С. Комаровский– М.: РАГС, 1995. – 462 с.
31. Ильин И.А. О сущности правосознания/ Ильин И.А. // Философия права. Нравственная философия: В 2 т.– М.: Изд-во «Медиум», 1993.–Том 1.– 509 с.
32. История политических и правовых учений: Учебн. для вузов / Под общ. ред. чл.-кор. РАН В.С. Нерсесянца. – М.: ИНФРА-М-КОДЕКС, 1996. – 736 с.
33. Кабаченко Т.С. Методы психологического воздействия: Учебн. пособ. / Кабаченко Т.С. – М.: Педагог. об-во России, 2000. – 544 с.
34. Как делать имидж политика / Кол. авт.: Д. Волотынский, Е. Егорова-Гантман, Ю. Косолапова и др. // Политическое консультирование. – М.: Центр политического консультирования «Никколо М», 1999. – 471 с.
35. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием./ Кара-Мурза С. Г. – М.: Алгоритм, 2000. – 736 с.
36. Кассирер Э. Политические мифы / Кассирер Э. // Вестн. МГУ. Сер. 7. – М., 1990. – №2. – С. 58-69.

37. Кіянка І.Б. Популізм в історії та сучасності: ідеологічні течії, рухи та політичні технології [Текст] : монографія / І. Б. Кіянка. - Львів : Простір-М, 2016. - 386 с.
38. Климанська Л.Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: таємниці політичної “кухні”/ Національний ун-т “Львівська політехніка”./ Климанська Л.Д. - Л. : Видавництво Національного ун-ту “Львівська політехніка”, 2007. - 332с.
39. Князев В.М. Соціальна технологія та управління політичними процесами в Україні. / Князев В.М.– К.: Вид-во Нац. ін-ту стратег. досліджень, 1995. – Вип. 38. – 35 с.
40. Конецкая В.П. Социология коммуникации: Учебник./ Конецкая В.П.– М.: Междун. Ун-т бизнеса и управления, 1997. – 304 с.
41. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – №30. – 23.07.1996.
42. Кочубей Л.О. Выборчі технології: політологічний аналіз (на прикладі виборів до парламенту сучасної України): Монографія / Л.О.Кочубей. - К.:ТОВ Вид-во Юрид. думка,2006. - 280 с.
43. Кудинов О.П. Основы организации и проведения избирательных кампаний в регионах России. Теории, методы, технологии, практика. / Кудинов О.П. – Калининград: ГИПП «Янтарный сказ», 2000. – 468 с.
44. Кузнецов И.И. Парадигма транзитологии (Плюсы и минусы объяснительной концепции переходного периода)/ Кузнецов И.И. // Общественные науки и современность. – 2000. – №5. – С. 46-51
45. Ле Дюк Л. Учасницька демократія: референдуми у теорії та на практиці / Пер. з англ. Р. Ткачук. – Х.: Центр освітніх ініціатив, 2002. – 157 с.
46. Лебедева М. Современные технологии и политическое развитие мира / Лебедева М. // Междунар. жизнь. – 2001. – №2. – С. 45-53.
47. Лебедева Т.Ю. Паблік рилейшнз. Корпоративная и политическая режиссура: Модели, система ценностей, каналы СМИ. / Лебедева Т.Ю – М.: Изд-во «Весь мир», 1999. – 292 с.

48. Лисяк-Рудницький І. Историчні есе: В 2 т. / Пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака. – К.: Основи, 1994. – Т. 2. – 573 с.
49. Ляпина Т.В. Политическая реклама./ Ляпина Т.В. – К.: ВИРА-Р, 2000.– 152 с.
50. Макиавелли Н. Государь./ Макиавелли Н.– М.: Планета, 1990. – 79 с.
51. Максимов А.А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов. Российский опыт./ Максимов А.А.– М.: Дело, 1999. – 448 с.
52. Малкин Е.Б., Сучков Е.Б. Основы избирательных технологий. / Максимов А.А. – М.: SPSL – «Русская панорама», 2000. – 384 с.
53. Мангейм Дж. Б., Рич Р. К. Политология. Методы исследования: Пер. с англ. – М.: «Весь мир», 1999. – 544 с.
54. Матвієнко В.Я. Соціальні технології: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл./ Максимов А.А.– К.: Українські пропілеї, 2001. – 446 с.
55. Мир запахов и управление человеческим поведением/ Электронный ресурс // [Режим доступа] <http://www.psyfactor.by.ru/zapahi.htm>
56. Морозова Е.Г. Политический рынок и политический маркетинг: концепции, модели, технологии. / Морозова Е.Г.– М.: «Российская полит. энцикл.» (РОССПЭН), 1999. – 247 с.
57. Музыкант В.Л. Теория и практика современной рекламы: Монография: В 2 ч. – М.: Евразийский регион, 1998. – Ч. 2. – 328 с.
58. Оруэлл Дж. «1984» и эссе разных лет: Пер. с англ. / Сост. В.С. Муравьев; Предисл. А.М. Зверева; Комментар. В.А. Чаликовой. – М.: Прогресс, 1989. – 384 с.
59. Основы демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Авт. кол.: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін.; За заг. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України. Ін-т вищої освіти АПН України. Укр.-канад. проект „Демократична освіта”. – К.: Вид-во „Ай Би”, 2002. – 684 с.
60. Панкратов В.Н. Манипуляции в общении и их нейтрализация: Практическое руководство. / Панкратов В.Н. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2001. – 208 с.

61. Паренти М. Демократия для немногих / Майкл Паренти; Вступ. ст. А. Маныкина. – М.: Прогресс, 1990. – 501 с.
62. Патрушев В.И. Введение в теорию социальных технологий. / Патрушев В.И. – М.: Изд-во ИКАР, 1998. – 200 с.
63. Петров О.В. Соціологічні виборчі технології. / Петров О.В. – Д.: Арт-Пресс, 1998. – 164 с.
64. Подшивалкина В.И. Социальные технологии: проблемы методологии и практики./ Подшивалкина В.И. – Кишинев, 1997. – 352 с.
65. Пойченко А.М. Політика: теорія і технологія діяльності./ Пойченко А.М.– К.: Ін-т нац. відносин НАН України, 1996. – 163 с.
66. Политология в вопросах и ответах: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Ю.Г. Волкова. – М.: Гардарики, 1999. – 472 с.
67. Политология: Курс лекций / Под ред. д-ра. юрид. наук М.Н. Марченко. – Изд. 3-е перераб. и доп. – М.: Зерцало, 1999. – 608 с.
68. Полосин В.С. Миф. Религия. Государство./ Полосин В.С.– М.: Ладомир, 1999. – 440 с.
69. Полторац В.А. Сущность и содержание политического маркетинга / Полторац В.А. // Політичний маркетинг та електоральні технології: Зб. наук. пр. – Запоріжжя: Гарт, 2002. – 250 с.
70. Постанова КМУ УКРАЇНИ від 24 лютого 2003 р. №208 «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» // Офіц. вісн. України. – №9. – 14.03.2003. – С. 112-114.
71. Почепцов Г.Г. Имидж: от фараонов до президентов: Строительство воображаемых миров в мифе, сказке, анекдоте, рекламе, пропаганде и паблик рилейшнз./ Почепцов Г.Г. – К.: АДЕФ-Украина, 1997. – 328 с.
72. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. / Почепцов Г.Г. – М.: «Рефл-бук»; К.: «Ваклер», 2000. – 352 с.
73. Проект Кодексу загальних адміністративних процедур України. Електронний ресурс // Сервер Верховної ради України [Режим доступу]http://zakon.gov.ua/data/ZP/html/8413_2001-12-29_1.html

74. Римаренко С. Ю. Політичні технології регулювання міжетнічної та міжконфесійної взаємодії у новітніх українських реаліях: НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. - Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАНУ, 2014. - 186 с.
75. Ронин Р. Своя разведка: способы вербовки агентуры, методы проникновения в психику, форсированное воздействие на личность, технические средства скрытого наблюдения и съема информации: Практ. пособие./ Ронин Р. – Мн.: «Харвест», 1998. – 368 с.
76. Салмин А.М. Современная демократия: очерки становления. – 2-е изд., расшир. и испр./ Салмин А.М. – М.: «Ad Marginem», 1997. – 448 с.
77. Сегела Ж. Национальные особенности охоты за голосами. / Сегела Ж. – М.: Вагриус, 1999. – 200 с.
78. Смирнов И., Безносок Е., Журавлёв А. Психотехнологии: Компьютерный психосемантический анализ и психокоррекция на неосознаваемом уровне. – М.: «Культура», 1995. – 142 с.
79. Соловьев А.И. Политическая теория, политические технологии: Учеб. для студ. вузов./ Соловьев А.И. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 559 с.
80. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: Відкрите суспільство під загрозою / Пер з англ. Р. Ткачук, А. Фролкін. – К.: Основи, 1999. – 259 с.
81. Социальные технологии: Толковый словарь / Отв. ред. В.Н. Иванов. – Москва.; Белгород: Луч; Центр социальных технологий, 1995. – 309 с.
82. Социальные технологии: Толковый словарь / Отв. ред. В.Н. Иванов. – Москва.; Белгород: Луч; Центр социальных технологий, 1995. – 309 с.
83. Сурмін Ю.П., Наріжний Д.Ю. Виборчі технології. – Д.: Пороги, 2001.– 120 с.
84. Сурмін Ю.П., Серьогін С.М., Решетніченко А.В., Баштанник В.В., Наріжний Д.Ю., Машков К.В., Кіреєва О.Б. Дніпропетровськ у дзеркалі громадської думки: Монографія / Під ред. д-ра соціол. наук, професора Ю.П. Сурміна– Д.: ПОРОГИ, 2002. – 244 с.

85. Технології політичної влади: Зарубіжний досвід. Кн.-дайджест/ В.М. Іванов, В.І. Патрушев, І.В. Молодих. – К.: Вища шк., 1994. – 263 с.
86. Токвиль Алексис де. Демократія в Америці: Пер. с франц. / Предисл. Гарольда Дж. Ласки. – М.: Прогресс, 1992. – 554 с.
87. Тоффлер Э. Метаморфози влади./ Тоффлер Э.– М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 669 с.
88. Тоффлер Э. Третья волна./ Тоффлер Э. – М.: ООО «Издательство АСТ», 1999. – 784 с.
89. Хайек Ф.А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3 т.: Політичний устрій вільного народу: Пер. з англ. – К.: Сфера, 2000. – Т. 3. – 252 с.
90. Шейнов В.П. Психология обмана и мошенничества. / Шейнов В.П. – М.; Мн.: ООО «Издательство АСТ»; Харвест, 2001. – 512 с.
91. Шепель В. Имиджелогия: секреты личного обаяния. / Шепель В. – М.: Юнити, 1997. – 302 с.
92. Шостромм Э. Анти-Карнеги, или Человек-манипулятор / Пер. с англ. А. Малышевой. – Львов: «СВІТ», 2002. – 112 с.
93. Эриксон М. Глубокий гипнотический транс: индукция и использование; Бэндлер Р. Искусство Мастера НЛП: Пер. с англ. – Симферополь: «Реноме», 1998. – 208 с.
94. Юнг К.Г. Архетип и символ / Сост. и вступ. ст. А.М. Руткевича. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с.
95. Boorstin D.J. The Image: A Guide to Pseudo-Events in America./ Boorstin D.J. – N.Y.: Vintage Books, 1992. – 260 p.
96. Bruce B. Images of power: How the image makers shape our leaders./ Bruce B. – L.: Kogan Page, 1992. – 192 p.
97. Cassirer E. The Myth of the State./ Cassirer E. – New Haven: Greenwood Publishing Group, 1983. – 303 p.
98. Democracy in the Digital Age: Challenges to Political Life in Cyberspace by Anthony G. Wilhelm. – New York: Routledge, 2000. – 192 p.

99. Digital Democracy: Policy and Politics in the Wired World. – L.; N.Y.: Routledge, 1999. – 272 p.
100. Young K. Social Psychology./ Young K. – N.Y.: Harper&Brothers, 1949.– 522 p.